

УДК 657

Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств

Ксьондз С.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницького національного університету

Сапригіна О.В.

студентка
Хмельницького національного університету

У статті досліджено сутність фінансових ресурсів підприємств, сформульовано їх визначення як економічної категорії. Визначено джерела формування фінансових ресурсів та моменти їхньої трансформації у фінансові потоки на різних рівнях, основні напрями побудови системи управління фінансовими потоками з погляду залучення, розподілу та використання фінансових ресурсів на підприємстві.

Ключові слова: фінансові ресурси, власний капітал, залучений капітал, майно, кредиторська заборгованість, фінансові потоки.

Ksondz S.M., Saprygina O.V. ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье исследована сущность финансовых ресурсов предприятий, сформулировано их определение как экономической категории. Определены источники формирования финансовых ресурсов и моменты их трансформации в финансовые потоки на разных уровнях, основные направления построения системы управления финансовыми потоками с точки зрения привлечения, распределения и использования финансовых ресурсов на предприятии.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, собственный капитал, привлеченный капитал, имущество, кредиторская задолженность, финансовые потоки.

Ksondz S.M., Saprygina O.V. PROBLEMS OF FORMATION FINANCIAL RESOURCES

In the article the essence of financial resources of enterprises. Also formulated their designation as an economic category. Identified sources of financial resources and aspects of their transformation into financial flows at different levels. The main areas of building management of financial flows in terms of engagement, distribution and use of financial resources in the enterprise.

Keywords: financial resources, equity, debt capital, assets, accounts payable, financial flows.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Роль та значення фінансових ресурсів у сучасних умовах господарювання важко переоцінити. Трансформаційні процеси в економіці позначилися на механізмі забезпечення фінансовими ресурсами промислових підприємств, що призвело до необхідності наукового осмислення й теоретичного обґрунтування процесів та шляхів адаптації даного механізму до сучасних умов господарювання. Актуальність розгляду зазначеної теми та її проблематики зумовлена тим, що з початком перебудови економіки країни більшість підприємств змінила форму власності та організаційно-правову форму господарювання, внаслідок чого третина з них стала збитковими. Це зумовлює постійне зростання значу-

щості теоретичного осягнення нових підходів до формування й використання фінансових ресурсів та розроблення напрямів практичної реалізації рекомендацій щодо актуалізації та привернення уваги до ролі фінансових інструментів у соціально-економічних процесах промислових підприємств. Сукупність фінансових ресурсів, сформованих на рівні підприємства, визначає можливості: здійснення необхідних капітальних вкладень; збільшення оборотних коштів; виконання фінансових зобов'язань; забезпечення потреб соціального характеру тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та використання фінансових ресурсів підприємств висвітлюються у працях таких економістів,

як: Н.О. Андрусак, І.О. Бланк, О.Д. Василик, О.Є. Гудзь, Н.А. Дехтяр, О.В. Єрмошкіна, А.Г. Завгородній, Г.Г. Кірейцев, С.В. Мішина, Д.С. Моляков, В.М. Опарін, А.М. Поддєрьогін, О.Р. Романенко, Г.А. Стасюк, О.Я. Стойко, П.І. Юхименко та ін. Під впливом їхніх досліджень суттєво змінилися уявлення про систему кредитного забезпечення, ціноутворення, оподаткування підприємств, що означило новий етап у їх вивченні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є врегулювання проблем забезпечення фінансовими ресурсами промислових підприємств, умов та факторів, що мають вплив на ці процеси, їх специфіку, взаємозумовленість та взаємозв'язок. Більшість дослідників розглядає окремо економічні, організаційні, фінансові аспекти цієї складної проблеми, що обмежує можливості комплексного її розв'язання.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній сфері ще не існує єдиного, загальноприйнятого погляду на фінансові ресурси. Питання, пов'язані з його визначенням, досліджуються та ще довго будуть досліджуватися різними вченими з різних точок зору. Усіх учених – дослідників економічної природи фінансових ресурсів підприємств можна поділити на тих, які розглядають фінансові ресурси з погляду підприємств (на мікрорівні), і тих, які розглядають цю економічну категорію з боку держави (на макрорівні), що наведено в табл. 1.

Отже, зробивши висновки з наведених визначень, можна сказати, що фінансові ресурси – це засоби, які акумулюються підприємством для забезпечення процесу розширеного відтворення шляхом трансформації їх в інші види ресурсів, а також для досягнення високих фінансових результатів. Вони являють собою сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні підприємств і є джерелом їх виробничого та соціального розвитку. Фінансові ресурси підприємства утворюються в результаті виробничо-господарської діяльності господарюючих суб'єктів шляхом отримання грошей за продані товари, вироблені ними, а також мобілізації коштів на фінансовому ринку.

Формування фінансових ресурсів здійснюється за рахунок низки джерел. За джерелом створення є дві великі групи джерел: власні (ресурси, що належать підприємству й утворюються внаслідок його фінансово-господарської діяльності: статутний капітал, резервний капітал, додатковий капітал, нерозподілений

прибуток.) і залучені (ресурси, що знаходяться тимчасово в розпорядженні підприємства і можуть використовуватися для досягнення статутних цілей: довгострокові і поточні зобов'язання).

Первісне формування фінансових ресурсів відбувається в момент створення підприємства, коли формується статутний капітал.

Фінансові ресурси формуються, головним чином, за рахунок прибутку (від основної та інших видів діяльності), а також виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), майна, сталих пасивів, різних цільових надходжень, пайових та інших внесків членів трудового колективу.

До стійких пасивів належать статутний, резервний та інший капітал; довгострокові позики; постійно знаходиться в обороті підприємства кредиторська заборгованість (із заробітної плати через різницю в термінах нарахування і виплати, за відрахуванням у позабюджетні фонди, у бюджет, за розрахунками з покупцями і постачальниками).

Значні фінансові ресурси, особливо на новостворюваних і реорганізованих підприємствах, можуть бути мобілізовані на фінансовому ринку за допомогою продажу акцій, облігацій та інших видів цінних паперів, що випускаються підприємством; дивідендів і відсотків за цінними паперами інших емітентів, доходів від фінансових операцій, кредитів.

Основними джерелами формування власних фінансових ресурсів є амортизаційні відрахування і прибуток від основної операційної діяльності. Амортизаційні відрахування спрямовуються на відтворення й оновлення основних засобів. На жаль, нині на законодавчому рівні не відрегульовано амортизаційну політику на рівні підприємства. Підприємство самостійно обирає метод нарахування амортизаційних відрахувань, що дасть можливість суб'єктам господарювання прискорити процес оновлення основних засобів, підвищити продуктивність їхньої активної частини, набагато збільшити розміри власних фінансових ресурсів.

Структура та розмір фінансових ресурсів залежать від обсягу виробництва підприємства та його ефективності. Зв'язок між розміром фінансових ресурсів та обсягом виробництва є двояким, оскільки основним регламентуючим фактором збільшення обсягів виробництва є величина фінансових ресурсів, як і навпаки. Наприклад, недостатній розмір фінансових ресурсів веде до скорочення обсягу виробництва та неможливості його

Таблиця 1

Сутність поняття «фінансові ресурси»

Автор	Визначення
Макрорівень	
О.Р. Романенко	Фінансові ресурси держави являють собою фінансові ресурси підприємницьких структур державної і недержавної форм власності
О.Я. Стойко	Фінансові ресурси держави – це цілісна система суспільних відносин, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням централізованих та децентралізованих фондів грошових коштів для виконання завдань і функцій держави
П.І. Юхименко	Фінансові ресурси являють собою сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів господарювання
О.Д. Василик	Фінансові ресурси – це грошові фонди, що створюються в процесі розподілу, перерозподілу й використання валового внутрішнього продукту, який створюється упродовж певного часу в державі
Д.С. Моляков	Фінансові ресурси – це грошові кошти, що знаходяться в розпорядженні держави, підприємств, господарських організацій і установ та які використовуються для фінансування витрат та утворення різних фондів та резервів
Н.А. Дехтяр	Фінансові ресурси – це система економічних відносин із приводу формування та розподілу фінансових ресурсів суб'єктів державного сектору економіки для забезпечення їх ефективного розвитку, задоволення соціально-економічних потреб суспільства та дотримання належного рівня національної безпеки
С.В. Мишина	Фінансові ресурси являють собою сукупність грошових коштів у фондовій, нефондовій або в матеріальній формах, що формуються у процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту для забезпечення розширеного відтворення й задоволення інших суспільних потреб
Мікрорівень	
Г.Г. Кірейцев	Фінансові ресурси – грошові доходи і надходження підприємства, що призначені для виконання його фінансових зобов'язань і фінансування витрат щодо забезпечення розширеного відтворення
В.М. Опарін	Фінансовими ресурсами підприємства можна вважати сукупність грошових фондів цільового призначення, сформованих у процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту, створеного на підприємстві, якими воно розпоряджається на правах власності або повного господарського відання і використовує на статутні потреби
А.М. Поддєрьогін	Під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств
О.Р. Романенко	Під фінансовими ресурсами слід розуміти акумульовані грошові кошти з різних джерел, які знаходяться в господарському обігу і необхідні для покриття потреб
І.О. Бланк	Фінансові ресурси – це сукупність акумульованих власних і позикових коштів та їх еквівалентів у формі цільових грошових фондів, призначених для забезпечення його господарської діяльності в майбутньому періоді
А.Г. Завгородній	Фінансові ресурси – це грошові кошти, які є в розпорядженні підприємства і призначені для здійснення поточних витрат і витрат із розширеного відтворення, для виконання фінансових зобов'язань і економічного стимулювання працівників
О.Є. Гудзь	Фінансові ресурси – це сукупність усіх високоліквідних наявних активів, які перебувають у розпорядженні підприємства й призначені для виконання фінансових зобов'язань і розширеного відтворення, пов'язуючи їх обсяг та склад із платоспроможністю підприємства
Г.А. Стасюк	Фінансові ресурси – джерела засобів підприємства, що спрямуються на формування його активів

розширення, зниження рівня використання виробничих потужностей, недостатнього забезпечення матеріальними, трудовими та іншими ресурсами і, як наслідок, до ще більшого скорочення фінансових ресурсів.

Аналізуючи структуру дебіторської заборгованості на підприємствах, з'ясовано, що найбільшу питому вагу становить дебіторська заборгованість за товари (роботи, послуги) неоплачені в строк. Зростання простроченої дебіторської заборгованості зумовлено відсутністю чіткого контролю за її станом, неплатоспроможністю окремих покупців, нестабільністю системи безготівкових розрахунків із покупцями, необґрунтованим наданням пільгових умов оплати відвантаженої продукції постійним комерційним партнерам (передусім відстрочення оплати рахунків).

Для зменшення дебіторської заборгованості пропонуємо скоротити термін імобілізації фінансових ресурсів у сферу обігу через застосування знижки до вартості відвантаженої продукції за дострокову сплату покупцями дебіторської заборгованості; впровадження попередньої оплати розрахункових документів.

Як свідчать дані, на протязі 2008–2015 рр. промислові підприємства більшою мірою фінансуються за рахунок залучених коштів. Це свідчить про неспроможність підприємств за рахунок власних джерел забезпечити ефективний розвиток, не допустити невиправданої кредиторської заборгованості та своєчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями. Це, своєю чергу, негативно впливає на ліквідність підприємства у цілому. Також перевищення позикових коштів над власними свідчить про недостатній рівень фінансової стійкості підприємств України та залежність від зовнішніх джерел фінансування.

У сучасних умовах діяльності промислових підприємств неможливо віддати перевагу якомусь одному джерелу формування фінансових ресурсів через негативні наслідки. Так, під час використання лише власних коштів виникає загроза обмеження зростання фінансового потенціалу підприємств, а використання позикових та залучених коштів у значних обсягах, з іншого боку, дійсно надає можливість виживання та прогресивного розвитку в умовах нестабільності, але й значно підвищує ступінь ризику у фінансовій діяльності підприємств.

Також є методи податкового і фінансового планування, за допомогою яких реалізуються функції фінансових ресурсів та проявляється їх сутність. Особливе значення методи подат-

кового планування мають під час здійснення функції відтворення, розвитку підприємства, тому що вони сприяють збільшенню чистого прибутку і можливостей підприємства для здійснення інвестиційної діяльності.

У податковому плануванні застосовується група методів, які дають змогу прогнозувати, розрахувати податкові платежі за альтернативними варіантами здійснення господарської діяльності та вибрати з наявних альтернатив оптимальний варіант оподаткування. Специфіка податкового планування полягає в тому, що, з одного боку, воно є одним зі складників внутрішнього фірмового планування, а з іншого – має спеціальний об'єкт – податкові платежі.

Фінансове планування – це процес визначення обсягу фінансових ресурсів за джерелами формування і напрямками їх цільового використання згідно з виробничими та маркетинговими показниками підприємства у плановому періоді. Метою фінансового планування є забезпечення господарської діяльності необхідними джерелами фінансування.

У цьому підході інтереси держави і підприємства співпадають, тому що першочерговим завданням держави і підприємств в Україні, як і раніше, залишається зміцнення фінансової незалежності підприємств. Важливо, щоб у стратегії суб'єкта господарювання був присутній набір легальних чинників успіху, що дають змогу адекватно оцінити рівень податкової нестабільності і безпосередньо управляти ним під час прийняття рішень. Від того, наскільки ефективно підприємство вирішить податкові проблеми під час формування стратегії свого розвитку, залежать можливості не тільки його економічного зростання, але й суспільного виробництва у цілому.

Фінансові ресурси, що формуються на рівні підприємств, забезпечують можливість здійснення виробництва продукції, інвестування, формування оборотних коштів, створення фондів економічного стимулювання, виконання зобов'язань перед бюджетом, фінансово-кредитною системою, поставальниками та працівниками, здійснення міжгосподарських розрахунків. Їхній рух опосередковує рух матеріальних та трудових ресурсів, необхідних складників організації виробничого процесу.

Врегулювання цих та інших невирішених питань рекомендується покласти на фахову спільку бухгалтерів, аналітиків та аудиторів, яку, враховуючи тісний прямий і зворотній взаємозв'язок між обліком, аналізом і ауди-

том, доцільно було б створити для формування єдиного методологічного та методичного центру.

Висновки з цього дослідження. Кризовий стан багатьох вітчизняних підприємств викликаний наявністю проблем як на макро-, так і на мікрорівні. Основними проблемами мікрорівня є низький рівень кваліфікації фінансового менеджменту, надзвичайно ризикова політика формування активів та пасивів підприємств, труднощі із залученням зовнішніх джерел фінансування, дефіцит внутрішніх джерел фінансування, високий рівень кредиторської заборгованості в структурі джерел фінансування.

Фінансові ресурси як джерела формування активів підприємства відображаються у пасиві балансу, а засоби, у тому числі й грошові кошти, – в активі балансу. Джерела фінансових ресурсів підприємств є складовою частиною фінансового потенціалу для формування фінансових ресурсів і визначають напрям та обсяг їх надходження. Основними джерелами формування фінансових ресурсів підприємств є власні та запозичені кошти. Власний та запозичений капітал, з одного боку, формує фінансові ресурси підприємства і бере участь у фінансуванні його активів, з іншого – становить зобов'язання перед конкретними власниками: державою, юридичними та фізичними особами.

Ефективне управління формуванням та використанням фінансових ресурсів підприємства дасть змогу забезпечити зростання

достатку акціонерів (власників) підприємства як фундаментальної цілі фінансового менеджменту, що проявляється у зростанні вартості підприємства.

Під час формування фінансових ресурсів підприємства необхідно також враховувати велику кількість як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, які впливають на його функціонування. Будь-яке підприємство залежить від взаємовідносин зі своїми партнерами, попиту на продукцію, тенденцій розвитку галузі, економіки країни та інших незалежних безпосередньо від самого підприємства чинників. Окрім того, внутрішні фактори, до яких належать стан основних засобів підприємства і рівень їх механізації, обмеженість виробничої потужності, рівень кваліфікації працюючих та ін., теж вимагатимуть урахування певних особливостей під час формування величини та структури фінансових ресурсів.

Глибоке розуміння механізму формування джерел фінансових ресурсів передбачає аналітичний підхід до показників структури капіталу з погляду ціни, яку повинно платити підприємство за його залучення та використання. Зазначена ціна виражається у сплаті дивідендів під час формування статутного капіталу; у ринковій вартості майна, внесеного до статутного капіталу підприємства; у відсотках за умови використання банківського кредиту. Навіть прибуток має свою ціну, оскільки за його відсутності для розвитку підприємства потрібно було б залучати кошти шляхом випуску акцій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.99 № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.
3. Колодізев О.М. Управління грошовими потоками суб'єктів господарювання на основі методів аналізу ефективності використання фінансових ресурсів / О.М. Колодізев, О.В. Коцюба // Scientific Journal «ScienceRise». Економічні науки. – 2015. – № 3/3(8). – С. 56–64.
4. Ксьондз С.М. Формування власного капіталу на вітчизняних підприємствах / С.М. Ксьондз // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – Т. 2. – № 4. – С. 131–134.
5. Бродська І.І. Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств / І.І. Бродська // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2010. – Вип. 7(25). – Ч. 1. – С. 182–189.
6. Горпинченко А.П. Принципи формування фінансових ресурсів підприємства / А.П. Горпинченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/NoytFBS/Downloads/esprstp_2013_2\(1\)_18.pdf](file:///C:/Users/NoytFBS/Downloads/esprstp_2013_2(1)_18.pdf).